

z Yes" [The directions of the formation of fiscal policy in the aspect of the association of Ukraine with the EU]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2014): 22-38.

[Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2013-p>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16749818/Vysnovok>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

Moldovan, O. O. *Stratehiia reformuvannia systemy derzhavnykh finansiv Ukrainy: zavdannia, priorityety, mekhanizmy*

[The Strategy of Reforming the System of Public Finances in Ukraine: Tasks, Priorities, Mechanisms]. Kyiv: NISD, 2014.

"Proekt Stratehii rozvytku podatkovoi systemy Ukrainy" [Draft Strategy for the Development of the Tax System of Ukraine]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Додаток%20СУДФ%201%20кв%20ред_25.04.2018_2.pdf

Rakul, O. "Shchodo transformatsii fiskalnoi polityky Ukrainy vidpovidno do vymoh syohodennia" [As for the transformation of fiscal policy of Ukraine in accordance with the requirements of today]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 1 (2017): 144-148.

УДК 336.14.352

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

©2019 КУЗЬКІН Є. Ю.

УДК 336.14.352

Кузькін Є. Ю. Теоретико-методологічний базис формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації

Метою дослідження в роботі є обґрунтування, визначення та систематизація складових теоретико-методологічного базису формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Визначено взаємозв'язок принципів децентралізації державної влади та забезпечення фіскальної самостійності місцевого самоврядування. Встановлено доцільність доповнення системи базових і ключових положень, представлених у дослідженнях проблематики перерозподілу владних повноважень у фінансовій сфері та розширення фіскального простору, в контексті децентралізації державної влади та забезпечення фіскальної самостійності місцевого самоврядування. Сформульовано авторську гіпотезу щодо формування теоретико-методологічного базису розширення фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Визначено основні елементи теоретико-методологічного базису розширення фіскального простору місцевого самоврядування, які характеризують ключові питання та протиріччя, що знаходять прояв у контексті здійснення процесу розширення фіскального простору та вирішення яких потребує наукового обґрунтування та практичного опрацювання.

Ключові слова: фіскальний простір, фінансова децентралізація, місцеве самоврядування, теоретико-методологічний базис, бюджетування.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 27.

Кузькін Євген Юрійович – кандидат економічних наук, доцент, директор Департаменту місцевих бюджетів, Міністерство фінансів України (вул. М. Грушевського, 12/2, Київ, 01008, Україна)

E-mail: kuzkinevgenyu@gmail.com

УДК 336.14.352

Кузькин Е. Ю. Теоретико-методологический базис формирования фискального пространства местного самоуправления в условиях финансовой децентрализации

Целью исследования в работе является обоснование, определение и систематизация составляющих теоретико-методологического базиса формирования фискального пространства местного самоуправления в условиях финансовой децентрализации. Определена взаимосвязь принципов децентрализации государственной власти и обеспечения фискальной самостоятельности местного самоуправления. Установлена целесообразность дополнения системы базовых и ключевых положений, представленных в исследованиях проблематики перераспределения властных полномочий в финансовой сфере и расширения фискального пространства, в контексте децентрализации государственной власти и обеспечения фискальной самостоятельности местного самоуправления. Сформулирована авторская гипотеза относительно формирования теоретико-методологического базиса расширения фискального пространства местного самоуправления в условиях финансовой децентрализации. Определены основные элементы теоретико-методологического базиса расширения фискального пространства местного самоуправления, характеризующие ключевые вопросы и противоречия, которые находят проявление в контексте осуществления процесса расширения фискального пространства и решение которых нуждается в научном обосновании и практической проработке.

Ключевые слова: фискальное пространство, финансовая децентрализация, местное самоуправление, теоретико-методологический базис, бюджетирование.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 27.

Кузькин Евгений Юрьевич – кандидат экономических наук, доцент, директор Департамента местных бюджетов, Министерство финансов Украины (ул. М. Грушевського, 12/2, Киев, 01008, Україна)

E-mail: kuzkinevgenyu@gmail.com

UDC 336.14.352

Kuzkin Ye. Yu. The Theoretical and Methodological Basis for the Formation of the Fiscal Space for the Local Self-Government in the Conditions of Decentralization of Public Finance

The research is aimed at substantiating, defining and systematizing the theoretical and methodological basis for the formation of the fiscal space for the local self-government in the conditions of decentralization of public finance. The interrelation of principles of decentralization of the State power and the provision of fiscal independence of local self-government is defined. The article determines the desirability of supplementing the system of basic and key provisions presented in the studies on the redistribution of authorities in the financial sphere and the expansion of fiscal space in the context of decentralization of the State power and the provision of fiscal independence of local self-government. The author's own hypothesis concerning formation of the theoretical and methodological basis for the expansion of the fiscal space for the local self-government in conditions of financial decentralization is formulated. The main elements of the theoretical and methodological basis for the expansion of the fiscal space for the local self-government, characterizing the key issues and contradictions, which are manifested in the context of the implemented process of expansion of the fiscal space, the solution of which requires scientific substantiation and practical elaboration, are defined.

Keywords: fiscal space, decentralization of public finance, local self-government, theoretical and methodological basis, budgeting.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 27.

Kuzkin Yevgen Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Director of the Department of Local Budgets, Finance Ministry of Ukraine (12/2 M. Hrushevskoho Str., Kyiv, 01008, Ukraine)

E-mail: kuzkinevgenyu@gmail.com

Забезпечення ефективного та повноцінного здійснення курсу реформ, спрямованих на децентралізацію державної влади у фінансовій сфері, а також на створення реальних передумов досягнення фінансової автономії місцевої влади та розширення фіскального простору самоврядування, у сукупності являє собою надзвичайно складний за змістом та розмаїтий за аспектами реалізації процес, який, до того ж, тісно пов'язаний із широким колом проявів також неоднорідних суспільно значущих проблем суспільного розвитку, державотворення, регіонального та галузевого управління та ін.

Отже, неодмінною вимогою щодо успішного здійснення даного процесу в сучасному контексті активізації структурно-інноваційних трансформацій національної економіки стає обґрунтування комплексного та цілісного теоретико-методологічного підґрунтя фінансової децентралізації, здатного забезпечити як створення належних передумов для перерозподілу владних повноважень без втрати керованості та цілеспрямованості функціонування системи управління державними фінансами, так і визначення логічної черговості здійснення реформаторських заходів, узгодження змін у фінансовій сфері з іншими аспектами трансформації політичного та адміністративно-територіального устрою держави та ін.

Крім того, в рамках теоретико-методологічного базису, сформованого для упорядкування реформаторських дій у напрямку розширення фіскального простору місцевого самоврядування (МСВ) в умовах фінансової децентралізації, обов'язково мають бути створені належні засади і для узгодження суперечливих внутрішніх складових даного процесу, таких як:

- ✦ оновлення інструментарію управління місцевими фінансами (що є особливо актуальним з огляду на поглиблення змін у освітній, медичній та інших сферах обслуговування потреб територіальної громади), зокрема – у частині удосконалення процедур встановлення видаткових потреб місцевого самоврядування для організації надання публічних послуг);
- ✦ податкова реформа (в напрямі розширення податкових повноважень органів МСВ);
- ✦ модернізація діючої системи міжбюджетних відносин і використовуваних механізмів фінансового вирівнювання та ін.

Теоретичне підґрунтя формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації складається з комплексу теорій та концепцій, у рамках яких здійснюється дослідження закономірностей розгортання даного процесу в економічному, фінансовому, відтворювальному, соціальному, поведінковому та інших аспектах. Так, наприклад, Т. Далевська [2, с. 156–157], Н. Камінська [5, с. 54], С. Снісаренко [13, с. 20] та ін. наполягають на поясненні природи, місця та ролі місцевих фінансів у фінансовому механізмі держави через поєднання

положень теорії вільної громади (виходить з класичних поглядів Дж. Локка [9, с. 414–418] щодо визначення первинності повноважень з фінансового забезпечення вирішення місцевих питань як невід'ємного атрибуту самоврядування територіальної громади); громадсько-господарської теорії (базується на принциповому розмежуванні державних функцій на політичну складову, що знаходиться в компетенції центрального уряду, та господарську складову, що віднесена до повноважень державних органів субнаціонального рівня [3, с. 276]); громадської теорії (права розпорядження міськими фінансами вважаються невіддільною прерогативою «природного» самоврядування людей, що за змістом відрізняється від будь-яких проявів державної влади [3, с. 277]); державницької теорії (виходить з визнання повноважень з формування та використання коштів місцевих бюджетів як частини делегованих або переданих до виконання на місцевий рівень функцій, що належать виключно державі [3, с. 157]). Слід, проте, відзначити, що така позиція відповідає скоріше контексту атрибутизації органів місцевого самоврядування в системі адміністративно-територіального устрою держави, у той час як визначення шляхів розподілу та перерозподілу державної влади у фінансовій сфері, а тим більше розширення фіскального простору на місцевому рівні, потребує формування нових, більш спеціалізованих підходів.

Отже, більш доказовою з точки зору відповідності щодо змісту процесу фінансової децентралізації слід вважати позицію Д. Сербрянського [12, с. 23–26], належно до якої теоретичне підґрунтя формування та розвитку системи місцевих фінансів пов'язується насамперед із імплементацією положень класичної концепції Ч. Тіббу [27, р. 416–424] («модель голосування ногами», в рамках якої визначається закономірність виявлення взаємозалежності між вартісними параметрами споживання благ мешканцями території та обсягів сплачуваних ними податків) у дослідженнях, присвячених таким питанням: фінансова самостійність місцевого самоврядування ([12, с. 24]), проведення фіскальної децентралізації (Р. Масгрейв [23, р. 33–41]), упорядкування системи податків і зборів на субнаціональному рівні (Р. Баль та Р. Бьорд [18, с. 279–301]) та ін.

Крім того, наприклад, І. Волохова [1, с. 144–150] також відзначає тісноту залежності між вибором форм розподілу повноважень у фінансовій сфері за рівнями системи державної влади із реалізацією можливостей щодо поглиблення специфікації та спеціалізації при наданні державою публічних послуг населенню (певною мірою таку точку зору можна вважати відображенням підходів, започаткованих у рамках теорії суспільних секторів Дж. М. Кларка [21], Ф. Перру [10, с. 77–93] та продовжених Дж. Стіглицем [26]).

Проте такого роду поглиблення в практичному аспекті обмежується високим рівнем непродуктивних витрат на отримання інформації та здійснення контролю, що, своєю чергою, як наполягає Х. Циммерманн [16, с. 24] саме й створює можливість для розширеної реалізації на муніципальному рівні інтересів громадян на основі усупільнення актів індивідуального вибору. В певний розвиток такого підходу С. Ларіна [7, с. 45] навіть наполягає на доцільності виокремлення в рамках теорії суспільного вибору окремої моделі формування власних податкових надходжень місцевого бюджету, в основі якої знаходяться положення концепції суспільних вигод П. Самуельсона та Д. Нордхауса [11, с. 343] щодо доцільності використання податкового інструментарію як засобу підтримки нецінової рівноваги при наданні публічних послуг у суспільному секторі на відповідному рівні консолідації державного бюджету.

До того ж, зокрема Т. Єфименко [4, с. 89], А. Лелеченко та ін. [8, с. 31], А. Родрігез-Роуз та Н. Гілл [25, р. 348] та ін. вказують на нерозривність зв'язку між теоретичними конструкціями, на яких базується ухвалення рішень щодо здійснення політичної та адміністративної децентралізації, та концептуальними положеннями щодо визначення сутності процесу фінансової (бюджетної, фіскальної, податкової) децентралізації. З іншого боку, перспективи формування та використання потенціалу зміцнення фінансової самостійності та автономії МСВ у роботах Т. Єфименко [4, с. 3], А. Крисоватого та О. Сидорович [14, с. 24], Д. Острі та ін. [22, о. 3], П. Хеллера [15, с. 32] та ін. розглядаються в контексті реалізації просторового підходу щодо встановлення закономірностей територіального розміщення виробництва економічних благ, а також визначення впливу процесу такого районування на економічну.

М. Кічурчак [6, с. 141–142] також пов'язує формування теоретичного базису фінансової децентралізації із концептуальними підходами, закладеними в роботах Ч. Тібу [27] (в частині започаткування ідей автономізації місцевої влади як основи для забезпечення оптимізації розподілу економічних ресурсів при наданні публічних благ населенню) та В. Оутса [24, р. 1–18] (реалізація просторового підходу щодо дослідження проблематики постачання органами держави певних публічних благ у контексті оптимізації впливу розподілу відповідних владних повноважень та компетенцій на рівень витрат, пов'язаних із наданням цих благ). М. Кічурчак [6, с. 141–142] наголошує в даному контексті на існуванні двох груп теорій, що пояснюють закономірності здійснення фіскальної децентралізації з таких позицій: по-перше, виходячи з пошуку варіантів подолання породженої впливом ринкових сил асиметрії розподілу виробництва суспільних благ (теорія просторового розподілу виробництва; теорія суспільних благ в розумінні Д. Бьюкенена та Р. Вагнера [20, р. 154–158]); по-друге,

базуючись на оптимізації розподілу доходів і видатків держави в контексті інформаційної асиметрії та невизначеності альтернатив рішень (інституціональні теорії та концепції).

Окремий напрямок наукових досліджень у сфері фінансової децентралізації становлять розробки, пов'язані із поглибленням і розвитком концепцій бюджетного федералізму (див., наприклад К. Байкер та ін. [19, р. 1079–1091], Л. Якобсон [17, с. 288] та ін.), в яких пропонується розглядати фінансову децентралізацію як природний прояв певного роду наближення щодо інваріанта розбудови автономно влаштованого способу організації міжбюджетних відносин, що за своєю внутрішньою природою органічно тяжіють до поглиблення поділу адміністративної та економічної відповідальності у цій сфері між різними владними рівнями.

Упорядкування теоретико-методологічного базису формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації (належного цілям суспільних реформ та адекватного реальним умовам здійснення відповідних суспільних змін) являє собою досить важливу наукову проблему, складність якої насамперед пов'язана з необхідністю виявлення ключових закономірностей розгортання зазначеного вище процесу, а також із здійсненням логічного та несуперечливого узгодження положень різних дослідницьких підходів та концепцій у сферах місцевих фінансів та бюджету, децентралізації державної влади, державного регулювання територіального розвитку, економіки публічного сектору та ін.

Метою статті в роботі є обґрунтування, визначення та систематизація складових теоретико-методологічного базису формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації.

Розмаїття описаних теоретичних засад розв'язання проблем і завдань забезпечення реальної фінансової автономії, самостійності місцевого самоврядування закономірно визначає складність методологічного забезпечення реалізації відповідних реформаторських заходів, насамперед – у частині виокремлення принципів, обов'язковість дотримання яких виступає стрижневим елементом узгодження й гармонізації різних за суспільною природою та економічним змістом явищ і процесів, що в комплексі складають феномен формування та розширення фіскального простору на місцевому рівні. Характерна особливість упорядкування зазначеного комплексу принципів полягає в інтеграційній ролі та значенні принципу субсидіарності, навколо вимог дотримання якого відбувається об'єднання найбільш важливих і суттєвих положень (власне, принципів), що визначають спрямованість дій суб'єктів – учасників двох нерозривно пов'язаних процесів: з одного боку, перерозподілу владних повноважень (політичної та адміністративної децентралізації); з іншого – фінансової

децентралізації та створення передумов для розширення фіскального простору місцевої влади та самоврядування (рис. 1).

Таким чином, субсидіарність являє собою найвищий принцип децентралізації, що знаходить прояв як, з одного боку, у напрямку розв'язання проблем виконання загальнодержавних функцій та вирішення місцевих питань (діяльність такого роду має здійснюється на тому рівні й тими органами, що безпосередньо контактують зі спільнотами, інтереси яких при цьому задіяні), так і в контексті упорядкування розподілу відповідного фінансово-ресурсного забезпечення (виконання функцій і робіт з надання публічних послуг має бути належним чином підкріплено надходженнями до бюджету певного рівня).

Отже, структуризація адміністративного, функціонального, фінансово-економічного устрою держави за дотриманням принципу субсидіарності здатна забезпечити реалізацію переваг децентралізації, у т. ч. – через підтримку локальної автономії самоврядування, а також при розвитку мережі прямих (без посередництва або координації центральної влади) периферійних зв'язків і відносин місцевої влади із широким колом інших органів та контрагентів.

Проте, попри безумовно позитивні в даному контексті оцінки підсумків процесу розвитку периферійних зв'язків, слід обов'язково зважати також на неминучість зростання потенційних ризиків виникнення та загострення можливих негативних явищ у ході фінансової децентралізації, зокрема, через такі наслідки:

- ✦ зростання незацікавленості субнаціональних утворень у підтримці стабільності на національному рівні;
- ✦ збільшення непродуктивних видатків держави на різних рівнях управління державою при зростанні функціонального навантаження органів влади та самоврядування при неминучому для децентралізації дублюванні адміністративних і виконавських функцій;
- ✦ необхідність акумулювання значних обсягів бюджетних ресурсів для вирівнювання фіскальних дисбалансів, які спочатку, до адаптаційної стабілізації бюджетної системи держави щодо умов реформи децентралізації, здатні набувати загрозливих масштабів.

Крім того, з точки зору автора, система базових і ключових положень, представлена у роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників проблематики перерозподілу владних повноважень у фінансовій сфері, розширення фіскального простору МСВ, має бути також доповнена такими принципами:

- ✦ у контексті децентралізації державної влади – самовідтворення (орієнтація на забезпечення стабільності певної системи розподілу

владних повноважень на засадах підтримки повторюваності актів взаємодії та операцій, спрямованість яких відповідає цільовим орієнтирам функціонування та розвитку даної системи; передбачає при децентралізації поширене використання типізованих на національному та субнаціональному рівнях форм і способів реалізації потенціалу місцевого самоврядування); розширення інституціональних можливостей (децентралізація в усіх її аспектах має бути зосереджена на спрощенні умов здійснення самоврядування, насамперед – у найбільш широкому контексті уникнення прямого регулятивного тиску центральних органів, скорочення перешкод та обмежень з боку держави для прояву автономії та ініціативи територіальної громади в напрямку вирішення місцевих питань);

- ✦ у контексті забезпечення фіскальної самостійності місцевого самоврядування – колективна раціональність (визначається пріоритетністю фінансових та фіскальних інтересів територіальної громади над будь-якими індивідуальними прагненнями її окремих членів, що має знаходити раціоналізуючий прояв при реалізації принципу створення умов для самоорганізації); компетентність (межі та границі здійснення актів делегування, доручення, передачі та інших способів перерозподілу владних повноважень мають обов'язково враховувати наявну професійну обізнаність та фаховий досвід кадрового складу виконавських органів МСВ у фінансовій та фіскальній сферах – у частині встановлення державою вимог щодо представників цього складу; для обраних членів представницьких органів територіальної громади дотримання принципу компетентності має бути реалізовано через встановлення чітких та прозорих процедур припинення повноважень у разі неспроможності певних осіб щодо виконання таких функцій); пропорційність розвитку інституціонального середовища (нові, розширені в ході фінансової децентралізації фіскальні функції та компетенції самоврядування адміністративного характеру мають ґрунтуватися на відповідно повному нормативному упорядкуванні цих повноважень на національному рівні); соціальна сила інститутів (добросесність виконання членами територіальної громади фіскальних вимог та обмежень, встановлених органами самоврядування в межах повноважень, які отримані в ході фінансової децентралізації, має бути забезпечена як через усвідомлення цими членами індивідуальної корисності отримуваних при цьому публічних послуг,

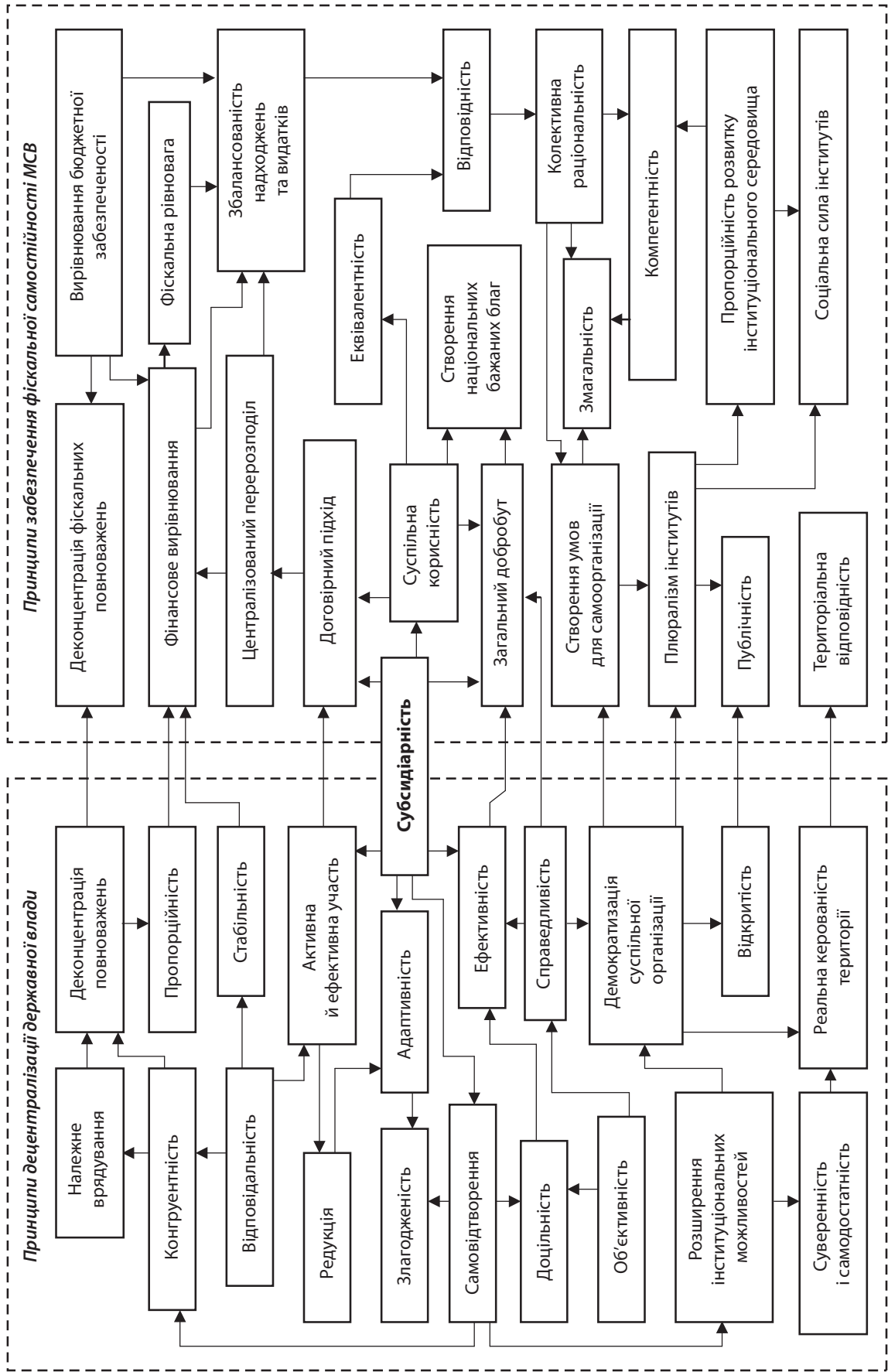

Рис. 1. Взаємозв'язок принципів децентралізації державної влади та забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування

Джерело: авторська розробка.

так і через привабливість індивідуальних моделей фінансової поведінки, інституціоналізація яких здійснюється шляхом імплементації певної моделі побудови фінансової автономії територіальної громади та МСВ).

Втілення положень та підходів, основу яких закладено при теоретичному обґрунтуванні закономірностей та визначенні ключових принципів здійснення процесу розширення фінансового простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації, здійснюється на основі розбудови сформованого на ґрунті дотримання вимог методологічної єдності належного механізму реалізації, що складається з низки елементів методичного та інструментального забезпечення. Так, робиться наголос на необхідності розширення використання методології програмно-цільового планування та управління ресурсами бюджетів усіх рівнів в умовах децентралізації відповідальності та повноважень щодо розпорядження фінансами держави, у тому числі – на засадах втілення вимог запровадження середньострокового бюджетного планування на національному (з 1 січня 2019 р.) та на місцевому (з 1 січня 2020 р.) рівнях. З іншого боку, доцільним здається також здійснення інтеграції процедур середньострокового бюджетного планування в змістовно набагато більш широкий контекст стратегічного управління на субнаціональному та територіальному рівнях на засадах впровадження методології збалансованого підходу (BSC – *Balanced Scorecard*) та управління за ключовими показниками ефективності (KPI – *Key Performance*

Indicator), використання методів програмного бюджетування ROMTEF («*Result oriented medium term expenditure framework*») та ін.

Окремим важливим напрямком розвитку методичного забезпечення планування заходів щодо розширення фінансового простору самоврядування в умовах фінансової децентралізації слід вважати дослідження, присвячені питанням оцінки фінансової автономії на місцевому рівні та фінансової стійкості місцевих бюджетів – на основі використання традиційних методів фінансового аналізу та методу експертних оцінок, методу рейтингування загроз фінансовій безпеці, статистичного моделювання на основі визначення лінійної регресії та ін.

Таким чином, проведене узагальнення теоретичних підходів та систематизація принципових положень щодо закономірностей здійснення перерозподілу владних компетенцій та повноважень у фінансовій сфері, а також конкретизація методичного та інструментального забезпечення даного процесу дозволяють сформулювати авторську гіпотезу щодо формування теоретико-методологічного базису (ТМБ) розширення фінансового простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації (рис. 2).

У рамках наведеного візуального представлення авторської гіпотези виділено такі основні елементи відповідного ТМБ, які характеризують ключові питання та протиріччя, що знаходять прояв у контексті здійснення процесу розширення фінансового простору та вирішення яких потребує наукового обґрунтування та практичного опрацювання:

Рис. 2. Візуалізація авторської гіпотези формування теоретико-методологічного базису розширення фінансового простору місцевого самоврядування при здійсненні фінансової децентралізації

$E^{ТМБ1}$ – визначає вимоги та обмеження щодо гармонізації процесів змін у політико-адміністративному, територіально-господарському влаштуванні держави із функціональним наповненням повноважень та компетенцій міського самоврядування, підкріпленим належним фінансовим забезпеченням;

$E^{ТМБ2}$ – характеризує інституціональні рамки фінансової самостійності та автономії, що можуть бути використані територіальною громадою для реалізації заходів щодо вирішення місцевих питань;

$E^{ТМБ3}$ – визначає потенціал збільшення місцевих фінансів, що може бути використаний органами самоврядування (в межах наданих ним у ході реформи децентралізації можливостей) для реалізації на місцевому рівні діапазону рішень у сфері розвитку території, що відповідають загальнодержавним цілям та пріоритетам підтримки життєдіяльності територіальної громади;

$E^{ТМБ4}$ – упорядковує комплекс нормативно-методичного та управлінсько-інструментального забезпечення впливу органів місцевого самоврядування на

формування та розподіл місцевого бюджету, а також визначає склад вимог і обмежень щодо збереження при цьому стійкості фінансового стану відповідного адміністративно-територіального утворення, держави в цілому;

$E^{ТМБ5}$ – передбачає оптимізацію етапів розгортання економічних явищ і процесів, у ході здійснення яких відбувається оптимізація (в напрямку розширення) стану ключових складових фіскального простору (податковий потенціал, бюджетний потенціал, бюджетна ємність) з подальшим використанням розширеного потенціалу фінансування діяльності органів місцевого самоврядування при дотриманні вимог збереження стійкості фінансового стану території;

$E^{ТМБ6}$ – визначає досягнуте на основі збільшення фінансування діяльності місцевого самоврядування підвищення якості життєдіяльності територіальної громади, результативності вирішення місцевих питань та ефективності надання публічних послуг (табл. 1).

Імплементация сформованого теоретико-методологічного базису в практику розширення фіскаль-

Таблиця 1

Конкретизація змістовного наповнення елементів теоретико-методологічного базису розширення фіскального простору місцевого самоврядування при здійсненні фінансової децентралізації

Елемент ТМБ	Теоретичне підґрунтя	Механізм реалізації
1	2	3
$E^{ТМБ1}$	Теорії та концепції політичної та адміністративної децентралізації	Оптимізація політико-адміністративного, територіально-господарського та бюджетного устрою держави
	Теорія суспільного договору	
	Теорія суспільних секторів	
	Теорія суспільних фінансів	
	Концепція фіскального федералізму	
$E^{ТМБ2}$	Концепція груп інтересів	Нормативне упорядкування і структурно-організаційне забезпечення перерозподілу владних повноважень у фінансовій сфері
	Неокейнсіанські теорії та концепції фінансів	
	Теорія суспільного блага	
	Теорія суспільного договору	
	Теорія фіскальної (бюджетної) децентралізації	
$E^{ТМБ3}$	Концепція фіскального федералізму	Упровадження середньострокового бюджетування
	Теорія поведінкових фінансів	
	Податкова теорія послуг	
$E^{ТМБ4}$	Теорія місцевого оподаткування	Інституціональне регулювання місцевих фінансів
	Теорія фіскальної (бюджетної) децентралізації	
	Теорія фіскальної (бюджетної) децентралізації	
$E^{ТМБ5}$	Концепція ресурсів загального користування	Оптимізація міжбюджетних і позабюджетних фінансових потоків. Упровадження середньострокового бюджетування
	Теорія місцевого оподаткування	
	Теорії та концепції економічного простору	
	Теорія поведінкових фінансів	
	Неокейнсіанські теорії та концепції фінансів	

1	2	3
	Концепція фіскального федералізму	
Е ^{ТМБ} ₆	Теорія поведінкових фінансів	Упровадження середньострокового бюджетування на основі програмно-цільового підходу
	Теорія суспільних фінансів	
	Теорія суспільного договору	
	Теорія суспільного блага	

ного простору місцевого самоврядування при здійсненні фінансової децентралізації потребує концептуального осмислення та обґрунтування ключових положень щодо здійснення даного процесу в рамках здійснення економічних реформ в Україні.

ВИСНОВКИ

Процес децентралізації державної влади (що визначається надзвичайною складністю змістовного наповнення, значним розмаїттям структурних і функціональних характеристик) обов'язково має розглядатися в нерозривній єдності як комплекс взаємоузгоджених заходів, спрямованих на розширення повноважень місцевої влади (політична децентралізація) в напрямку підвищення управлінської самостійності при вирішенні питань розвитку територій (адміністративна децентралізація) на умовах підвищення фінансової автономії місцевої влади через збільшення фінансової здатності щодо виконання на місцевому рівні переданих (делегованих, доручених) державою функцій, прав та обов'язків (фінансова або фіскальна децентралізація).

Теоретичне підґрунтя формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації складається з комплексу теорій та концепцій, у рамках яких здійснюється дослідження закономірностей розгортання даного процесу в економічному, фінансовому, відтворювальному, соціальному, поведінковому та інших аспектах. Розмаїття зазначених теоретичних засад розв'язання проблем і завдань забезпечення реальної фінансової автономії, самостійності місцевого самоврядування закономірно визначає складність методологічного забезпечення реалізації відповідних реформаторських заходів, насамперед – у частині виокремлення принципів, обов'язковості дотримання яких виступає стрижневим елементом узгодження й гармонізації різних за суспільною природою та економічним змістом явищ і процесів, що в комплексі складають феномен формування та розширення фіскального простору на місцевому рівні.

Проведене узагальнення теоретичних підходів та систематизація принципових положень щодо закономірностей здійснення перерозподілу владних компетенцій та повноважень у фінансовій сфері, а також конкретизація методичного та інструментально-го забезпечення даного процесу дозволяють сформу-

лювати авторську гіпотезу щодо формування теоретико-методологічного базису розширення фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації, відповідно до чого виділено основні елементи, які характеризують та визначають ключові питання та протиріччя здійснення даного процесу.

Напрямки подальших досліджень в контексті імплементації сформованого теоретико-методологічного базису при здійсненні фінансової децентралізації пов'язані із концептуальним осмисленням та обґрунтуванням ключових положень щодо здійснення даного процесу в рамках здійснення економічних реформ в Україні. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Волохова І. С.** Податкова децентралізація та методологія визначення її ступеня. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3. Ч. 2. С. 144–150.
- 2. Далевська Т. А.** Основні теорії та моделі місцевих фінансів. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27 (1). С. 155–162.
- 3. Демків Р. Я.** Конституційне право України. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с.
- 4. Єфименко Т. І.** Фіскальний простір антикризового регулювання : монографія. Київ : ДНУ «Академія фінансового управління», 2012. 332 с.
- 5. Камінська Н. В.** Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз. Київ : КНТ, 2010. 232 с.
- 6. Кічурчак М. В.** Фіскальна децентралізація як чинник удосконалення відтворення суспільних благ в економіці України. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 141–148.
- 7. Ларина С. Е.** Общее и особенное в развитии бюджетной децентрализации. *Вестник АГУ. Серия 5: Экономика*. 2013. № 4. С. 43–52.
- 8. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф.** Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень. Київ : ГО «Інститут громадянського суспільства», 2017. 110 с.
- 9. Нуреев Р. М.** Теоретические основы критики меркантилизма. Дж. Локк // *Всемирная история экономической мысли* : в 6 томах / Гл. ред. В. Н. Черковец. М. : Мысль, 1987. Т. I. От зарождения экономической мысли до первых теоретических систем политической жизни. С. 414–418.
- 10. Перру Ф.** Экономическое пространство: теория и приложения. *Пространственная экономика*. 2007. № 2. С. 77–93.

- 11. Самуэльсон П. Е., Нордхаус В. Д.** Экономика. М. : Вильямс, 2000. 680 с.
- 12. Серебрянский Д.** Теория та практика використання місцевих податків для цілей фінансового забезпечення регіонів. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 4. С. 23–35.
- 13. Снісаренко С.** Історичний розвиток концепцій муніципального господарювання в країнах Західної Європи та в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 2. С. 19–29.
- 14. Фіскальний простір сталого соціально-економічного розвитку держави : монографія / за ред. проф. А. І. Крисоватого.** Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 332 с.
- 15. Хеллер П.** Фискальное пространство – что это такое и как его получить? *Финансы и развитие*. 2005. Июнь. С. 32–33.
- 16. Циммерманн Х.** Муниципальные финансы: введение в научный анализ финансовой деятельности местных органов власти. М. : Дело и Сервис, 2003. 350 с.
- 17. Якобсон Л. Н.** Экономика общественного сектора: Основы теории государственных финансов. М. : Аспект Пресс, 1996. 319 с.
- 18. Bahl R. W., Bird R. M.** Tax Policy in Developing Countries: Looking Back – and Forward. *National Tax Journal*. 2008. Vol. 61. Issue 2. P. 279–301.
- 19. Baicker K., Clemens J., Singhal M.** The Rise of the States: U. S. Fiscal Decentralization in the Postwar Period. *Journal of Public Economics*. 2012. Vol. 96. Issue 11–12. P. 1079–1091.
- 20. Buchanan J. M., Wagner R. E.** An Efficiency Basis for Federal Fiscal Equalization // *The Analysis of Public Output*. 1970. P. 139–162.
- 21. Clark J. M.** Economic Institutions And Human Welfare Paperback. Literary Licensing, LLC, 2013. 308 p.
- 22. Ostry J. D., Ghosh A. R., Kim J. I., Qureshi M. S.** Fiscal Space. *IMF Staff Position Note*. 2010. No. SPN/10/11. P. 3–4.
- 23. Musgrave R. A.** Economics of Fiscal Federalism. *Public Finance in a Democratic Society: Coll. Papers*. 1986. Vol. 2. P. 33–41.
- 24. Oates W. E.** Fiscal Federalism: An Overview // *Public Finances with Several Levels of Government : Proceedings of the 46th Congress of the International Institute of Public Finance*. Brussels, 1990. P. 1–18.
- 25. Rodriguez-Pose A., Gill N.** The global trend towards devolution and its implications. *Environment and Planning C: Government and Policy*. 2003. Vol. 21. P. 333–351.
- 26. Stiglitz J. E.** The economic role of the state. Blackwell Pub, 1989. 128 p.
- 27. Tiebout Ch.** A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*. 1956. P. 416–424.

REFERENCES

- Bahl, R. W., and Bird, R. M. "Tax Policy in Developing Countries: Looking Back - and Forward". *National Tax Journal*, vol. 61, no. 2 (2008): 279-301.
- Baicker, K., Clemens, J., and Singhal, M. "The Rise of the States: U. S. Fiscal Decentralization in the Postwar Period". *Journal of Public Economics*, vol. 96, no. 11-12 (2012): 1079-1091.
- Buchanan, J. M., and Wagner, R. E. "An Efficiency Basis for Federal Fiscal Equalization". In *The Analysis of Public Output*, 139-162, 1970.
- Clark, J. M. *Economic Institutions and Human Welfare Paperback*. Literary Licensing, LLC, 2013.

Dalievskaya, T. A. "Osnovni teorii ta modeli mistsevykh finansiv" [Major theories and models of local finance]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, no. 27 (1) (2015): 155-162.

Demkiv, R. Ya. *Konstitutsiine pravo Ukrainy* [Constitutional Law of Ukraine]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vntrishnikh sprav, 2012.

Fiskalnyy prostir stoloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy [The fiscal space of sustainable socio-economic development of the state]. Ternopil: TNEU, 2016.

Kaminska, N. V. *Mistseve samovriaduvannia: teoretyko-istorychnyi i porivnialno-pravovyi analiz* [Local self-government: theoretical-historical and comparative legal analysis]. Kyiv: KNT, 2010.

Kheller, P. "Fiskalnoye prostranstvo - chto eto takoye i kak yego poluchit?" [Fiscal space - what is it and how to get it?]. *Finansy i razvitiye*, June (2005): 32-33.

Kichurchak, M. V. "Fiskalna detsentralizatsiia yak chynnyk udoskonalennia vidtvorennia suspilnykh blah v ekonomitsi Ukrainy" [Fiscal decentralization as a factor in improving the reproduction of public goods in the Ukrainian economy]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2016): 141-148.

Larina, S. Ye. "Obshcheye i osobennoye v razvitii biudzhethoy detsentralizatsii" [General and special in the development of fiscal decentralization]. *Vestnik AGU. Seriya 5: Ekonomika*, no. 4 (2013): 43-52.

Lelechenko, A. P. et al. *Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii povnovazhen* [Local self-government in conditions of decentralization of powers]. Kyiv: HO «Instytut hromadianskoho suspilstva», 2017.

Musgrave, R. A. "Economics of Fiscal Federalism". *Public Finance in a Democratic Society: Coll. Papers*, vol. 2 (1986): 33-41.

Nureyev, R. M. "Teoreticheskiye osnovy kritiki merkantilizma. Dzh. Lokk" [The theoretical basis of the critique of mercantilism. J. Locke]. In *Vsemirnaya istoriya ekonomicheskoy mysli. Vol. 1. Ot zarozhdeniya ekonomicheskoy mysli do pervykh teoreticheskikh sistem politicheskoy zhizni*, 414-418. Moscow: Mysl, 1987.

Oates, W. E. "Fiscal Federalism: An Overview". *Public Finances with Several Levels of Government : Proceedings of the 46th Congress of the International Institute of Public Finance*. Brussels, 1990. 1-18.

Ostry, J. D. "Fiscal Space". *IMF Staff Position Note*, no. SPN/10/11 (2010): 3-4.

Perru, F. "Ekonomicheskoye prostranstvo: teoriya i prilozheniya" [Economic space: theory and applications]. *Prostranstvennaia ekonomika*, no. 2 (2007): 77-93.

Rodriguez-Pose, A., and Gill, N. "The global trend towards devolution and its implications". *Environment and Planning C: Government and Policy*, vol. 21 (2003): 333-351.

Samuelson, P. Ye., and Nordkhaus, V. D. *Ekonomika* [Economy]. Moscow: Vilyams, 2000.

Serebrianskyi, D. "Teoriia ta praktyka vykorystannia mistsevykh podatkov dlia tsilei finansovoho zabezpechennia rehioniv" [Theory and practice of using local taxes for the purposes of financial provision of the regions]. *Svit finansiv*, no. 4 (2014): 23-35.

Snisarenko, S. "Istorychnyi rozvytok kontseptsii munitypalnoho hospodariuvannia v krainakh Zakhidnoi Yevropy ta v Ukraini" [Historical development of the concepts of municipal economy in the countries of Western Europe and in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, no. 2 (2012): 19-29.

Stiglitz, J. E. *The economic role of the state*. Blackwell Pub, 1989.

Tiebout, Ch. "A Pure Theory of Local Expenditures". *Journal of Political Economy* (1956): 416-424.

Timmermann, Kh. *Munitsipalnyye finansy: vvedeniye v nauchnyy analiz finansovoy deyatel'nosti mestnykh organov vlasti* [Municipal Finance: an introduction to the scientific analysis of the financial activities of local authorities]. Moscow: Delo i Serwis, 2003.

Volokhova, I. S. "Podatkova detsentralizatsiia ta metodolohiia vyznachennia yii stupenia" [Tax decentralization and

methodology for determining its degree]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2, no. 3 (2012): 144-150.

Yakobson, L. N. *Ekonomika obshchestvennogo sektora: Osnovy teorii gosudarstvennykh finansov* [Public Sector Economics: Fundamentals of Public Finance Theory]. Moscow: Aspekt Press, 1996.

Yefymenko, T. I. *Fiskalniy prostir antykrizovoho rehu-liuvannia* [Fiscal space for anti-crisis regulation]. Kyiv: DNU «Akademiia finansovoho upravlinnia», 2012.

УДК 336

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МЕДІАКОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

©2019 МАКАРЕНКО У. Б.

УДК 336

Макаренко У. Б. Фінансове регулювання розвитку медіакорпорацій в Україні

Мета статті полягає в поглибленому дослідженні науково-теоретичних основ фінансового регулювання та виробленні науково-методичних рекомендацій щодо підвищення дієвості механізму фінансового регулювання розвитку медіакорпорацій в Україні. Доведено, що для розвитку за європейськими стандартами українські ЗМІ потребують: зростання рекламного ринку, залучення інвестицій, забезпечення прозорості фінансування, зростання професіоналізму журналістів, підвищення культурного рівня споживачів, розвиток демократії та свободи слова, незалежність від олігархів, боротьба із корупцією, зменшення втручання з боку держави, збільшення державного фінансування. Подальші дослідження механізмів регулювання телерадіомовлення перш за все пов'язані з якісними змінами в розвитку галузі: конвергенцією засобів комунікації та глобалізацією інформаційного простору. Це потребуватиме серйозного реформування систем і механізмів державного регулювання телерадіомовлення, телекомунікацій, захисту інтелектуальної власності, суспільної моралі, інформаційної безпеки тощо.

Ключові слова: медіакорпорація, фінансове регулювання, державна підтримка, податкове регулювання, механізм фінансової підтримки.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 16.

Макаренко Ульяна Богданівна – аспірантка кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: makarenko@ucu.edu.ua

УДК 336

Макаренко У. Б. Финансовое регулирование развития медиакорпораций в Украине

Цель статьи заключается в углубленном исследовании научно-теоретических основ финансового регулирования и выработке научно-методических рекомендаций по повышению действенности механизма финансового регулирования развития медиакорпораций в Украине. В результате исследования было доказано, что для развития по европейским стандартам украинским СМИ требуется: рост рекламного рынка, привлечение инвестиций, обеспечение прозрачности финансирования, рост профессионализма журналистов, повышение культурного уровня потребителей, развитие демократии и свободы слова, независимости от олигархов, борьба с коррупцией, уменьшение вмешательства со стороны государства, увеличение государственного финансирования. Дальнейшие исследования механизмов регулирования телерадиовещания прежде всего связаны с качественными изменениями в развитии отрасли: конвергенцией средств коммуникации и глобализацией информационного пространства. Это требует серьезного реформирования систем и механизмов государственного регулирования телерадиовещания, телекоммуникаций, защиты интеллектуальной собственности, общественной морали, информационной безопасности и т. п.

Ключевые слова: медиакорпорация, финансовое регулирование, государственная поддержка, налоговое регулирование, механизм финансовой поддержки.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 16.

Макаренко Ульяна Богдановна – аспирантка кафедры финансов, денежного обращения и кредита, Львовский национальный университет им. И. Франко (ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина)

E-mail: makarenko@ucu.edu.ua

UDC 336

Makarenko U. B. The Financial Regulation of the Development of Media Corporations in Ukraine

The article is aimed at researching in depth the scientific-theoretical bases of financial regulation and developing scientific and methodical recommendations on improving the efficiency of the mechanism for financial regulation of the media corporations development in Ukraine. Results of the research prove that Ukrainian mass media for development according to European standards require: growth of the advertising market, attraction of investments, ensuring the transparency of financing, increase of professionalism of journalists, increase of the cultural level of consumers, development of democracy and freedom of speech, independence from oligarchs, countering corruption, reduction of interference from the State, increase of the State financing. Further research on the mechanisms for regulation of television and radio broadcasting is primarily related to qualitative changes in the development of this economy sector: convergence of the means of communication and globalization of information space. This will require a serious reform of the systems and mechanisms of the State regulation of television and radio broadcasting, telecommunications, intellectual property protection, public morality, information security, etc.

Keywords: media corporation, financial regulation, the State support, tax regulation, mechanism of financial support.

Fig.: 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 16.

Makarenko Uliana B. – Postgraduate Student of the Department of Finance, Money Circulation and Credit, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: makarenko@ucu.edu.ua